

Т.М. Головко, канд. техн. наук, доц. (ХДУХТ, Харків)

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗАХИСТУ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНИ

Ставлення до пам'яток історії і культури є показником рівня розвитку держави та духовної зрілості її громадян. Цілеспрямована діяльність державних органів охорони пам'яток для передачі культурних цінностей майбутнім поколінням, їх ефективного використання в суспільному житті сприяє самоідентифікації нації, уособлює її самобутність і має соціально-значиму функцію підтримки стабільності і сталого суспільного розвитку.

Україна – держава багата культурною спадщиною, яка унаочнює сторінки її складної і багатоголової історії. Нерухома культурна спадщина разом із рухомими цінностями та нематеріальною спадщиною є унікальним культурним явищем, яке є вагомою складовою світової культури, а також визначальним чинником формування позитивного іміджу держави, зростанням її туристичної та інвестиційної привабливості. Майже півтори тисячі міст і селищ та близько 8 тисячі сіл України мають цінні об'єкти культурно-історичної спадщини. На державному обліку перебуває близько 140 тис. пам'яток, із них майже 49,8% – пам'ятки археології, майже 37% – пам'ятки історії, понад 11% – пам'ятки архітектури та містобудування, і 2% – пам'ятки монументального мистецтва, науки і техніки, садово-паркового мистецтва. На базі комплексів пам'яток, що мають особливу культурну цінність, в Україні діє 63 історико-культурних заповідника, третина з яких отримала статус національних.

Серед шедеврів сакрального письменства світового масштабу – «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона, Пересопницьке Євангеліє та Острозька Біблія. Без української ікони, української мозаїки та фрески, українського хорового співу та церковної музики неможливо уявити європейську цивілізацію. Багато в Україні також самобутніх храмових пам'яток (церква Св. Костянтина та Олени на горі Мангул, церква Св. Трійці (церква Калнишевського) у Пустовійтівці, дерев'яні церковні комплекси у західноукраїнських областях тощо), які потребують популяризації щонайменше у національному масштабі, можуть бути перетворені на центри туристичної інфраструктури, зокрема використовуватися в контексті розвитку релігійного туризму. На увесь світ відомі архітектурні ансамблі Києво-Печерської Лаври, Софії Київської, Резиденції Буковинських та Далматинських митрополитів, Почаївської Лаври. Три перші об'єкти включені до списку Всесвітньої спадщини

ЮНЕСКО. До цього ж списку на своїй 37-й сесії у червні 2013 р. ЮНЕСКО внесла ще 8 дерев'яних церков Карпатського регіону. У такий спосіб поважна міжнародна організація, по-перше, засвідчила власну довіру до Української Держави, а, по-друге, продемонструвала причетність України до глобальних культурних процесів.

На сьогодні є всі підстави стверджувати, що національна культурна спадщина, у тому числі сакральна, виступає своєрідною візитною карткою Української Держави у світі. Водночас необхідно констатувати, що умови, в яких знаходиться увесь комплекс духовно-релігійних цінностей, створених впродовж багатьох століть, є серйозним викликом для їхнього подальшого існування та збереження.

Причин подібної ситуації досить багато. Одна із ключових – пасивність державної політики у пам'яткоохоронній сфері. Державний реєстр нерухомих пам'яток України, утворений 2000 року, оновлюється вкрай повільно. Більше того, він не містить вичерпної інформації стосовно включених до нього об'єктів, котра б давала чітке уявлення про ступінь проблемності пам'ятки, першочерговість проведення необхідних ремонтних чи реставраційних робіт, залучення відповідного кола фахівців тощо. Хронічне недофінансування культурної царини змушує зацікавлені сторони звертатися до іноземних інвесторів.

Окремо потрібно звернути увагу на готовність релігійних організацій на належному рівні утримувати історико-культурні пам'ятки. Об'єкти сакрального спадку, котрі знаходяться у віданні церков, переважно сприймаються останніми не як цінності, історичне надбання усього Українського Народу, а суто функціонально. Відтак ні про яке збереження пам'яток у їх оригінальному, автентичному вигляді мова не йде.

Європейський досвід (Італії, Греції, Німеччини) свідчить, що собори, котрі становлять вагомую культурну цінність, релігійними громадами взагалі передаються державі, і стають музеями. Таку практику, можливо, є сенс розвивати поступово в Україні Чимало об'єктів сакральної спадщини руйнується внаслідок дії природних факторів, порушення елементарних норм техніки безпеки та порядку проведення експлуатаційних робіт.

Невирішеною також залишається проблема викрадення релігійних культових предметів. Українські митники досить часто затримують осіб, котрі намагаються вивезти за кордон цінні релігійні предмети – ікони, фрески, хрестики, підсвічники тощо.

Таким чином, національне надбання є ще досить вразливим для зовнішніх впливів, що у свою чергу ускладнює догляд за ним та його збереження для наступних поколінь.